

TA'MINOT VA ISHLAB CHIQRISH MANBALARINI GLOBAL JOYLASHTIRISH STRATEGIYASI

Turdiqulov Muhammaddin Ilhomjon o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti, "Transport va logistika" fakulteti

"Transport logistikasi" yo'nalishi 4-kurs talabasi.

E-mail: turdiqulovmuxammaddin@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Ta'minot va ishlab chiqarish manbalarini global joylashtirish strategiyasi to'g'risida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Global logistika, ta'minot, ishlab chiqarish, zaxira, hududiy logistika.*

Global logistika tushunchasi. Global logistika — bu xalqaro savdoda materiallar oqimini boshqarishning o'zaro bog'liq vazifalar majmuyi. Global logistika davlatlararo qollab-quw atlanadigan shartnoma, kelishuv, umumiy rejalar shaklida mehnat taqsimoti, sherikchilik va kooperatsiyalashtirish asosida jahonning turli mamlakatlarining biznes-tuzilmalarini biriktiradigan turg'un rnakrologistik tizimini tashkil etish bo'yicha strategiya va taktikani ishlab chiqishni nazarda tutadi.

«Global logistika» atamasi jahon iqtisodiyotining rivojlanishga moyilligini aks ettiradi. Unga alohida mamlakat va hududlarda ixtisoslashtirilgan tadbirkorlik faoliyatidan o'ta tashkillashtirilgan jahon bozor xo'jaligi tomon harakatlanishi xos.

Global logistikaning asosiy vazifalari — makrohududiy xo'jalik tuzilmalar darajasida materiallar oqimini shakllantirish, boshqarish va muvofiqlashtirish.

Globallashtirishning harakatlantiruvchi kuchlari. Logistik menejment sohasida uni zamonaviy globallashtirishda harakatlantiruvchi kuchlar quyidagilar:

- yangi bozorlarga chiqish, o'z mamlakatlaridan tashqaridagi arzon xomashyo manbalari va mehnat resurslari hisobiga o'sishning yangi zaxiralarini izlash;

- global logistik tizimda integratsiyaning asosi bo'lgan keng xalqaro mehnat taqsimoti va zamonaviy axborot-kompyuter texnologiyalariga ega ko'p sonli kompaniyalar tashkil etilishi ham da rivojlangan global infrastrukturaga ega xalqaro logistik vositachilarning paydo bo'lishi (transport-ekspeditorlik kompaniyalari, ekspert operatsiyalarini boshqaruvchi kompaniyalar, tashqi savdo kompaniyalari);

- savdo va iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish yo'lida savdo, bojxona, transport va moliyaviy to'siqlarni olib tashlash uchun amalga oshirilayotgan ishlar. Bu amallar kapital, tovar va axborotlarning milhy chegaralardan o'tishini yengillashtiradi.

Shu bilan birga global logistikani rivojlantirish yo'lida sabablari turlicha bo'lgan to'siqlar ko'p, shu jumladan siyosiy tizimdagi farq, mamlakatlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish darajasi bir xil bo'lmagani. Masalan, bunday to'siqlar YeS va sharqiy Yevropa mamlakatlari o'rtasida, YeS va Rossiya o'rtasida mavjud. Bunda moliyaviy to'siqlar ham o'rin tutgan. Ular davlatning soliq, boj va savdo siyosati, kapital kiritilishidagi cheklovlar bilan bog'liq.

Ta'minot va ishlab chiqarish manbalarini global joylashtirish strategiyasi. Ko'p millatli kompaniya xizmat ko'rsatayotgan har bir aniq bozor uchun ishlab chiqarish va ta'minot manbalarini global joylashtirish strategiyasi komplektlashga oid mahsulot ishlab chiqarish va tayyor mahsulotni yig'ish uchun joy tanlash bilan bog'liq.

An'anaga ko'ra firmalar turii mamlakatlar bozorini sekin-asta o'zlashtirishni mo'ljallashgan. Ishdan global xabardorligi oshgani sayin milliy chegaralar bilan

bog'liq bo'lmagan holda operatsiyalarni muvofiqlashtirish va integratsiyalash hisobiga raqobatli afzalliklarni qo'lga kiritishga imkon paydo bo'ldi.

Jahonning har qanday qismidagi bozorlarga xizmat ko'rsatish uchun komplektlashga oid mahsulotlarni va tayyor mahsulot yig'ishni global joylashtirishda ko'pgina variantlar mavjud. Shu tariqa mahsulot ishlab chiqarishning barcha jarayoni firma tomonidan to'liq yoki qisman bajarilishi mumkin, masalan, firmadan tashqarida bo'lgan kompaniyalar tomonidan mahsulotni yig'ish amallari bajarilishi mumkin. Komplektlashga oid mahsulotlarni ishlab chiqarish va ularni yig'ish ishlari firma joylashgan mamlakatda; mazkur mahsulot sotiladigan mamlakatda; rivojlangan yoki rivojlanayotgan mamlakatda amalga oshirilishi mumkin. Nihoyat, firma komplektlashga oid mahsulotlarni ishlab chiqarmasdan sotib olishi mumkin. Ishlab chiqarishni global joylashtirish bosh kompaniyadan va u bilan bog'liq bo'lgan jahonning turli mamlakatlari firmalaridan yuqori darajadagi faoliyat muvofiqligini talab etadi.

Chet el yetkazib beruvchilarini tanlash. Komplektlashga oid mahsulotlarni ishlab chiqarishdan oldin xomashyo yetkazilishining ta'minlanishi kerak. Buning murakkab bo'lmagan yo'li — ichki ta'minot manbalaridan foydalanish. Bunday yondoshish kompaniyani tanib bilish, masofa, bojxona tariflari, transportda jo'natish bilan bog'liq bir qator muammolardan xalos etadi. Biroq ko'pgina firmalar ichki ta'minot manbalariga yetisholmaydi, yoki ular chet el xom ashyolaridan qimmat turadi. Ta'minot manbalarini tashqarida joylashtirishdan maqsad — ishlab chiqarish xarajatlarini pasaytirish va sifatni oshirish. Ishlab chiqarishning moddiy ta'minoti bilan bog'liq xavf-xatarlarga quyidagilar kiradi:

- ta'minot yo'lining ko'lami;
- zaxiralar darajasi oshirib yuborilganligi;
- valyuta kursining tebranishi (o'zgaruvchanligi).

Resurslarni chetdan olish importning strategik va ishlar tartibi jihatlariga ega.

Ishlar tartibi jihatlarini, eng avvalo, importga nisbatan bojxona qoidalarini va me'yorlariga tegishli. Tegishli muassasalar bilan munosabatda bo'lish tajribasiga ega bo'lmay turib va kerakli hujjatlarni tayyorlamasdan turib import operatsiyalarini amalga oshirish imkonini yo'q. Importga tegishli hujjatlar bilan ishlash vazifasi import bo'yicha **broker** zimmasidadir. Broker davlat organlaridan tegishli ruxsatnomani oladi hamda kerakli hujjatlarni to'ldirishga zamin yaratadi (bojxonaga boradigan yo'lni tozalaydi).

Import operatsiyalarining strategik jihatlarini uzoq kelajakda o'zini namoyon etadi. Strategik jihatlar chet el yetkazib bermoq ularni xizmatidan foydalanishdagi afzalliklarni va muammolarni baholash bilan bog'liq.

Chet eldan yetkazib bermoqni tanlashda hisobga olinishi lozim bo'lgan to'rtta omillarni ajratish mumkin:

- yetkazib berilayotgan materiallar narxi va sifati;
- yetkazib berish muddatlari va xizmat ko'rsatish sifati;
- texnik darajasining ancha balandligi;
- kompaniyaning tarkibiy qismi hisoblangan yetkazib beruvchi bilan aloqada bo'lish.

Logistikada hududiy muammolarning aktualligi. Makrologistikaning rivojlanishiga ko'p jihatdan takror ishlab chiqarishning hududiy xususiyatlari ta'sir ko'rsatadi. Logistik tizimni shakllantirishning hududiy jihatlarini hisobga olish ayniqsa Rossiya uchun muhimdir. Har bir hududda ijtimoiy-iqtisodiy va tabiiy-iqlimiy omillarning noyob birligi mahsulotga bo'lgan talab va taklif, narxlar siyosati, logistik vositachilar faoliyatining xususiyatlari va boshqa hududiy xususiyatlarning o'zgarishiga o'zaro bog'lanishi bilan belgilanadi.

Hududiy transport kommunikatsiyalar, transportga xizmat ko'rsatadigan korxonalar, shuningdek, logistik vositachilarning mavjudligi, hududiy taqsimlash tizimining infrastrukturasini va ishlab chiqarish-texnik bazasi holati logistik tuzilmalarning murakkab birikmasiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Hududiy logistik tizimlarni shakllantirish omillari. Hududiy logistik tizimlar juda murakkab tizimdir, Ko'p sonli logistik vositachilar mavjudligi, hududiy materiallar oqimining ko'p sohaliligi (assortimentning ko'piigi), logistik boshqaruv shakllanishini qiyinlashtiradigan to'liq ma'lumotlarning mavjud emasligi kabi omillarning integral o'zaro bog'lanishida ularning murakkabligi namoyon bo'ladi.

Ko'rsatib o'tilgan omillar hududiy logistik tizimlarni tahlil etish va sintez qilish uchun tizimli yondoshish kerakligini belgilab berdi. Mazkur yondoshishning asosiy qoidalari quyida ko'rsatib o'tilgan:

1. Har bir hudud tadqiqot obyekti sifatida noyob hamda aksariyati ehtimoliy yoki sifatli bo'lgan omillar, munosabatlar va jarayonlar tizimining ma'nosini xususiyatlariga ega.

2. Hududiy logistik tizim — bu materiallar, axborotlar va moliyalar oqimi hamda jarayonlari sinergiyasidir, ular logistik boshqaruvning obyekt va subyektlarini o'z ichiga olgan adaptiv tizimni tashkil etadi.

3. Hududiy logistik tizimning muhim tizimiy jihatlari — bu tashqi muhitning noaniqligi sharoitida tizim muvozanatini saqlashga qaratilgan ishonchliligi, barqarorligi va adaptivligi.

4. Hududiy logistik tizim boshqaruvi rasmiyatchilikdan to'la ravishda xoli bo'la olmaydi, shu sababli rasmiylashtirilgan va rasmiylashtirilmagan tartib va tushunchalar majmuyini tuzishga zarurat tug'iladi.

5. Axborot-kompyuter yordami hududiy logistik tizimining iloji boricha salmoqli boshqaruv jarayonlarini va obyektlarini qamrab olishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Qudbiyev, N. T., Qudbiyeva, G. A. Q., & Abduraximov, B. U. O. (2022). LOGISTIKADA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING DOLZARBLIGI. Scientific progress, 3(1), 133-142.

[2] Tohirovich, Q. N. (2021). XALQARO MOLIYAVIY HISOB STANDARTLARIGA O 'TISH DOLZARBLIGI. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 1(2), 56-64.

[3] O'G'Li, R. U. R., Tohirovich, Q. N., & O'G'Li, Q. N. A. (2021). BILVOSITA SOLIQLARNING SOLIQ TIZIMIDAGI TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 719-723.

[4] Shaxrinoz Avazxonovna Kurbonova (2021). MAHSULOT TANNARXI HISOBIGA OLISHDA BOSHQARUV HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI. Scientific progress, 2 (8), 603-607.

[5] Ugli, A. B. U., Tohirovich, Q. N., Khatamovna, R. S., & Nigoraxon, M. (2021). Current Assets and Their Role in Company Activity. Journal of Marketing and Emerging Economics, 1(7), 25-30.

[6] Тошназаровна, Э. М., & Барноева, М. А. (2021, November). Метафора «Собака-Человек» В Произведениях Дж. Лондона «The Call Of The Wild» И «White Fang» И Их Переводах На Русский Язык. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 126-130).

[7] Toshnazarovna, E. M. (2021). USING THE FEEDBACK TEMPLATE IN TEACHING SPEAKING AND WRITING. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 2(11), 20-28. [8] Elmanova, M. (2017). PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF RW EMERSON'S "NATURE" AND "SELF-RELIANCE". Интернаука, 7(11 Часть 3), 9. [9] Mastura, E. (2017). DEPICTION OF THE NATURALISM PRESENTED IN THE CALL OF THE WILD. Интернаука, (7-3), 6-9.